

КРИСТИНА ШЕВЧУК

кандидат педагогічних наук, доцент

*(Україна, Чернівці, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
вул. Коцюбинського, 2)*

KRYSTYNA SHEVCHUK,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

*(Ukraine, Chernivtsi, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
Kotsiubynskoho St., 2)*

ORCID: [0000-0002-9365-1456](https://orcid.org/0000-0002-9365-1456)

ІРИНА ПІЦ,

кандидат педагогічних наук, доцент

*(Україна, Чернівці, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
вул. Коцюбинського, 2)*

IRYNA PITS,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

*(Ukraine, Chernivtsi, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
Kotsiubynskoho St., 2)*

ORCID: [0000-0002-7911-9922](https://orcid.org/0000-0002-7911-9922)

Особливості використання казок екологічного змісту в освітньому процесі початкової школи

Features of Using Environmentally Themed Fairy Tales in the Educational Process of Primary School

У статті розкрито сутність та дидактичний потенціал використання казок екологічного змісту в освітньому процесі початкової школи. Акцентовано увагу на актуальності формування екологічної культури молодших школярів в умовах сучасних екологічних викликів та необхідності розвитку ціннісного ставлення до природи з раннього віку. На основі аналізу психолого-педагогічних досліджень охарактеризовано казку як ефективний засіб навчання і виховання, що поєднує пізнавальний, емоційний і ціннісний вплив, сприяє розвитку уяви, мислення та емоційної чутливості дітей. З'ясовано сутність казки екологічного змісту та обґрунтовано її роль у формуванні екологічної свідомості учнів.

Проаналізовано можливості інтеграції природничої та мовно-літературної освітніх галузей у контексті використання екологічних казок, що забезпечує одночасний розвиток читацької компетентності та екологічно доцільної поведінки. Визначено значення емоційного сприйняття казкового сюжету для формування уявлень про взаємозв'язки у природі та усвідомлення відповідальності людини за стан довкілля. Окреслено класифікаційні підходи до казок екологічного змісту та наведено їх основні види. Представлено ефективні форми, методи і сучасні педагогічні технології використання казок у навчанні, зокрема інтегровані, ігрові, проблемно-пошукові та творчі види діяльності. Обґрунтовано доцільність комплексного застосування казок екологічного змісту як засобу формування екологічної культури та гармонійного розвитку молодших школярів.

Ключові слова: *казка екологічного змісту, екологічна культура, молодші школярі, читацька компетентність, інтегроване навчання, екологічно доцільна поведінка, освітній процес, педагогічні технології, природнича освітня галузь.*

The article explores the essence and pedagogical potential of using environmentally oriented fairy tales in the educational process of primary school. Special attention is given to the relevance of fostering an ecological culture among young learners in the context of current environmental challenges and the need to develop responsible attitudes toward nature from an early age. Based on the analysis of contemporary psychological and pedagogical studies, the fairy tale is interpreted as an effective educational tool that combines cognitive, emotional, and value-based components, contributing to the holistic development of a child's personality.

The study clarifies the concept of an ecological fairy tale as a specific type of literary and didactic text that presents natural phenomena, environmental issues, and models of human interaction with the

environment in an accessible and imaginative form. It is emphasized that such narratives not only facilitate knowledge acquisition but also enhance emotional responsiveness, empathy, and moral awareness, which are essential for shaping ecological thinking in primary school students.

The article examines the possibilities of integrating the natural science and language-literary educational domains through the use of ecological fairy tales. This integration is shown to support the simultaneous development of reading competence and environmentally responsible behavior, as well as to promote critical thinking, imagination, and interpretative skills. Particular attention is paid to the role of emotional engagement in understanding the content of fairy tales and in forming students' perceptions of interconnections within nature.

In addition, the paper outlines approach to classifying ecological fairy tales according to their content, didactic purpose, and functional characteristics. Effective forms, methods, and modern pedagogical technologies for their implementation are presented, including integrated lessons, interactive and problem-based learning, creative tasks, dramatization, and project activities. The use of digital tools to enhance the impact of ecological narratives is also highlighted.

The article concludes that the systematic and purposeful use of ecological fairy tales contributes to the formation of ecological culture, the development of reading competence, and the establishment of value-based orientations in young learners, ensuring their readiness for environmentally responsible interaction with the world.

Keywords: *environmental fairy tale, ecological culture, primary school students, reading competence, integrated learning, environmentally responsible behavior, educational process, pedagogical technologies, natural science educational domain.*

Вступ / Introduction. Сучасний етап розвитку освіти в Україні, зокрема в умовах реалізації концепції Нової української школи, актуалізує проблему формування екологічної культури особистості з раннього віку. Глобальні екологічні виклики, пов'язані зі зміною клімату, виснаженням природних ресурсів та погіршенням стану довкілля, зумовлюють необхідність пошуку ефективних педагогічних засобів, спрямованих на виховання у дітей дбайливого ставлення до природи, екологічно відповідальної поведінки та усвідомлення власної ролі у збереженні навколишнього середовища. У цьому контексті початкова школа виступає ключовою ланкою, де закладаються основи ціннісного ставлення до природи та формуються первинні екологічні уявлення молодших школярів.

Особливого значення набуває використання педагогічних технологій, що відповідають віковим особливостям дітей молодшого шкільного віку, сприяють розвитку емоційної сфери, уяви, образного мислення та забезпечують інтеграцію навчання і виховання. Одним із таких ефективних засобів є казка екологічного змісту, яка поєднує пізнавальний, виховний і розвивальний потенціал. Казка як жанр дитячої літератури має значний вплив на формування морально-етичних орієнтацій, сприяє розвитку емпатії, формує здатність до співпереживання та осмислення взаємозв'язків у природі. Водночас екологічно спрямовані казки дозволяють у доступній і цікавій формі розкрити складні природничі явища, екологічні проблеми та способи їх розв'язання.

Використання казок екологічного змісту в освітньому процесі початкової школи відкриває широкі можливості для інтеграції знань із природничої освітньої галузі з елементами мовно-літературної, соціальної та громадянської освітніх галузей. Завдяки цьому забезпечується формування цілісного світогляду молодших школярів, розвиток критичного мислення, комунікативних умінь та творчих здібностей. Крім того, залучення казкових сюжетів сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів, підвищенню їхньої мотивації до навчання та формуванню позитивного емоційного ставлення до процесу пізнання природи.

Мета та завдання / Aim and Tasks. Метою статті є визначення педагогічних можливостей використання казок екологічного змісту в освітньому процесі початкової школи, а також обґрунтування їхнього дидактичного потенціалу у формуванні екологічної культури молодших школярів. Досягнення поставленої мети передбачає реалізацію наступних завдань: з'ясування сутності казки екологічного змісту як педагогічного засобу навчання і виховання; підходів до класифікації казок екологічного змісту, що використовуються у початковій школі; можливостей інтеграції природничої та мовно-літературної освітніх галузей щодо формування в учнів екологічно доцільної поведінки та читацької компетентності; ефективних форм, методів і технологій використання казок екологічного змісту в освітньому процесі початкової школи.

Методи / Methods. У дослідженні застосовано систему взаємопов'язаних теоретичних методів, що забезпечують комплексне осмислення проблеми використання казок екологічного змісту в початковій школі. Їх використання зумовлене необхідністю наукового обґрунтування дидактичного потенціалу казки як ефективного засобу формування екологічної культури молодших школярів.

Зокрема, методи аналізу, синтезу, узагальнення та систематизації наукових джерел (психолого-педагогічних, методичних праць, нормативних документів) дали змогу уточнити зміст базових понять дослідження, розкрити особливості екологічно спрямованої казки. Застосування порівняльного аналізу сприяло виявленню різних підходів до інтеграції природничої та мовно-літературної освітніх галузей, а також до використання художнього слова в екологічному вихованні учнів. Узагальнення педагогічного досвіду дозволило визначити найбільш доцільні форми, методи та технології, що сприяють розвитку екологічного мислення, емоційної чутливості до природи та читацької компетентності учнів. Сукупність застосованих методів забезпечила цілісність дослідження та обґрунтованість отриманих висновків.

Результати / Results. Проблема використання казок екологічного змісту в освітньому процесі початкової школи перебуває у полі активних наукових пошуків українських дослідників і розглядається у контексті формування екологічної культури, читацької компетентності та емоційно-ціннісної сфери молодших школярів. У працях Н. Бібік, О. Савченко, Г. Тарасенко, а також О. Пометун, О. Пехота, І. Бех обґрунтовується значення інтегрованого підходу, компетентнісного навчання та виховного потенціалу художнього слова як ефективного засобу формування цілісного світогляду дитини. Дослідження В. Мелаш і Л. Приступи, К. Пельо, Т. Кільдій, а також праці Н. Пустовіт, С. Совгіра акцентують на потенціалі екологічної казки у формуванні екоетичних уявлень, розвитку екологічного мислення та засвоєнні норм природодоцільної поведінки. Питання розвитку читацької компетентності засобами казки висвітлюються у працях Л. Байдук, І. Голубовської, а також Л. Коваль, С. Дубовик, де підкреслюється роль казкового тексту у розвитку інтерпретаційних умінь, уяви та емоційного інтелекту учнів. Водночас окремі аспекти проблеми, зокрема особливості використання екологічних казок у межах інтегрованого курсу «Я досліджую світ», а також системне поєднання їх із сучасними освітніми технологіями, потребують подальшого наукового осмислення і практичної апробації.

З'ясування сутності казки екологічного змісту як педагогічного засобу навчання і виховання потребує звернення до сучасних психолого-педагогічних підходів, у межах яких казка розглядається не лише як художній твір, а як багатофункціональний дидактичний інструмент, що поєднує пізнавальний, виховний і розвивальний потенціал. У контексті початкової освіти казка виступає ефективним засобом впливу на свідомість і емоційно-ціннісну сферу дитини, що особливо важливо для формування основ екологічної культури та відповідального ставлення до природи.

У нашому дослідженні під казкою екологічного змісту будемо розуміти художньо-дидактичний текст, у якому в образній, доступній для молодших школярів формі відображено явища та об'єкти природи, взаємозв'язки в довкіллі, екологічні проблеми та способи їх розв'язання, а також моделі екологічно доцільної поведінки людини.

Казки екологічного змісту, що використовуються у початковій школі, доцільно розглядати як окрему групу дидактичних текстів, які поєднують художньо-образну форму подання інформації з екологічною проблематикою та виховним потенціалом. Їх класифікація має не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки дозволяє вчителю свідомо добирати зміст і методи роботи відповідно до мети уроку, вікових особливостей учнів і очікуваних результатів навчання.

Передусім казки екологічного змісту доцільно класифікувати *за характером відображення природного середовища та екологічних явищ*, виокремлюючи ті, що розкривають *взаємозв'язки в природі* (наприклад, історії про взаємодію Сонця і рослин чи життя лісу як цілісної системи), відображають *екологічні проблеми* (казки про забруднення річки, знищення лісу, «хворе» повітря) та демонструють *шляхи збереження довкілля* (сюжети про прибирання сміття, ощадливе використання ресурсів, турботу про живі організми). Такі казки формують у дітей цілісне бачення довкілля і розуміння причинно-наслідкових зв'язків у природі.

За дидактичною спрямованістю їх можна розглядати як *пізнавальні* (що пояснюють природні явища, наприклад кругообіг води), *виховні* (формують ціннісне ставлення до природи через моральні ситуації), *розвивальні* (активізують мислення, уяву, мовлення) та *мотиваційні* (викликають інтерес до пізнання довкілля). Водночас у реальному освітньому процесі ці функції поєднуються, а їх домінування визначає методику роботи з текстом.

З урахуванням жанрових особливостей доцільно виокремлювати кілька груп казок екологічного змісту з конкретними прикладами, які можуть бути використані в початковій школі. Так, *народні казки* відображають традиційні уявлення про гармонію людини і природи, взаємозв'язки між живими істотами та середовищем. До них можна віднести українські народні казки «Рукавичка», «Колосок», «Лисичка і журавель», у яких опосередковано розкривається взаємодія тварин, сезонні явища, праця людини та її зв'язок із природою.

Літературні (авторські) екоказки цілеспрямовано порушують екологічні проблеми та формують екологічну свідомість дітей. Прикладами можуть бути твори Василя Сухомлинського

«Соромно перед соловейком», «Камінь», у яких акцентується відповідальність людини за свої вчинки щодо природи, а також казкові історії Марії Приймаченко (у формі художніх образів і коротких текстів), що відображають фантастичний, але ціннісно насичений світ природи. До цієї групи можна віднести і *сучасні авторські екоказки*, наприклад «Вишенька» або «Визволення лісу» Наталки Малини, що спеціально створюються для освітнього процесу.

Дидактичні казки спрямовані на пояснення природничих явищ і процесів у доступній формі. Наприклад, казка «Подорож краплинки» (про кругообіг води), «Як з'являється дощ», «Життя маленького насіння» або «Пригоди листочка восени» допомагають учням зрозуміти складні природні явища через сюжет і образи.

Окрему групу становлять сучасні екоказки, які відображають актуальні екологічні виклики. Це можуть бути як авторські тексти, так і адаптовані освітні історії: «Пригоди батарейки» (про утилізацію відходів), «Планета, що просить допомоги» (про глобальні екологічні проблеми), «Місто, яке навчилася сортувати сміття», «Ліс, який зник і повернувся». Такі казки орієнтовані на формування екологічно доцільної поведінки в сучасному світі, зокрема відповідального споживання, збереження ресурсів і дбайливого ставлення до довкілля.

За ступенем реалістичності змісту казки можуть бути *реалістичними* (наближеними до наукового пояснення природних процесів), *умовно-фантастичними* (з елементами персоніфікації природи) та *фантастичними*, де екологічна ідея передається через образи й символи. Персоніфікація природних об'єктів у таких текстах сприяє розвитку емоційного ставлення та емпатії до довкілля.

З огляду на *спосіб створення і використання* казки поділяють на *готові* (традиційні), *адаптовані* (змінені відповідно до навчальної мети) та *авторські учнівські*, створення яких є особливо ефективним, оскільки сприяє глибшому усвідомленню екологічних проблем і формуванню активної позиції молодших школярів (Кільдій Т., 2023).

Таким чином, використання різних жанрових типів казок – від народних до сучасних екоказок – дозволяє не лише урізноманітнити освітній процес, а й забезпечити глибше розуміння учнями природничих явищ, формування читацької компетентності та екологічної свідомості.

Аналіз можливостей інтеграції природничої та мовно-літературної освітніх галузей щодо формування в учнів екологічно доцільної поведінки та читацької компетентності засобами казки екологічного змісту засвідчує, що саме казка є одним із найбільш доступних і педагогічно доцільних інструментів в роботі з учнями молодшого шкільного віку. Її цінність полягає в тому, що вона одночасно виконує пізнавальну, виховну, мовленнєво-розвивальну та емоційно-ціннісну функції. Через казковий сюжет дитина не лише знайомиться з природними явищами, рослинами, тваринами, правилами поведінки в довкіллі, а й навчається співпереживати, оцінювати вчинки персонажів, робити моральний вибір, усвідомлювати наслідки людської діяльності для природи (Музичук О., 2012). Саме тому казка екологічного змісту може розглядатися як ефективний засіб інтеграції природничого змісту з мовно-літературною діяльністю.

Інтегроване використання казки екологічного змісту відповідає положенням Державного стандарту початкової освіти, у якому акцентовано увагу на формуванні ключових компетентностей, зокрема екологічної грамотності, уміння навчатися, спілкуватися державною мовою, читати з розумінням, висловлювати власну думку та діяти відповідально (Державний стандарт початкової освіти, 2018, оновлення 2020). Саме екоказка створює умови для реалізації цих вимог у доступній для молодших школярів формі, оскільки поєднує навчальний зміст із життєво значущими ситуаціями.

У межах природничої освітньої галузі казка екологічного змісту сприяє формуванню в учнів первинних екологічних уявлень, розуміння взаємозв'язків у природі, усвідомлення залежності людини від стану навколишнього середовища. Як зазначають В. Мелаш і Л. Приступа, екологічна казка допомагає формувати в молодших школярів екоетичні поняття, оскільки природоохоронні ідеї подаються не абстрактно, а через близькі дитині образи, ситуації та поведінку казкових персонажів (Мелаш В., & Приступа Л., 2013, с. 122–125). Завдяки цьому екологічні знання набувають для дитини особистісного значення: учень не просто запам'ятовує правило «не ламати гілки», «не забруднювати воду», «дбати про тварин», а розуміє, чому така поведінка є правильною і до яких наслідків може призвести байдужість до природи.

Водночас мовно-літературна освітня галузь забезпечує роботу з текстом казки: читання, слухання, переказ, аналіз змісту, характеристику персонажів, визначення головної думки, складання запитань, інсценізацію, творче продовження сюжету або створення власної екоказки. Саме в цьому процесі формується читацька компетентність молодших школярів. Л. Байдук підкреслює, що читацька компетентність охоплює не лише техніку читання, а й здатність розуміти, інтерпретувати, оцінювати текст, висловлювати власне ставлення до прочитаного, використовувати здобуту інформацію в різних життєвих ситуаціях (Байдук Л., 2022, с. 59–69).

Отже, робота з казкою екологічного змісту створює умови для поєднання читацького розвитку учнів із формуванням екологічної свідомості.

Крім того, інтеграція природничої та мовно-літературної освітніх галузей через казку сприяє розвитку читацьких інтересів учнів. І. Голубовська наголошує, що літературна казка є важливим засобом формування читацького інтересу молодших школярів, оскільки поєднує захопливий сюжет, образність, емоційну насиченість і морально-виховний зміст (Голубовська І., 2026, с. 1764–1777). Якщо казка має екологічне спрямування, вона не лише захоочує дитину до читання, а й формує інтерес до природи, спостереження, дослідження, пошуку відповідей на запитання про довкілля.

Інтеграція природничої та мовно-літературної освітніх галузей є особливо продуктивною в контексті інтегрованого курсу «Я досліджую світ», який передбачає цілісне сприйняття дитиною навколишньої дійсності. Л. Лук'яник, І. Зеркаль наголошують, що інтегрований курс у початковій школі має сприяти не механічному поєднанню змісту різних галузей, а формуванню в учнів цілісного бачення світу, розвитку пізнавального інтересу та практичного досвіду взаємодії з довкіллям (Лук'яник Л., & Зеркаль І., 2025). У цьому аспекті екологічна казка може бути використана як змістовий центр інтегрованого уроку, навколо якого вибудовується система запитань, спостережень, дослідницьких завдань, мовленнєвих вправ і творчих видів діяльності.

Наприклад, після читання казки про забруднену річку учні можуть визначати головну думку тексту, характеризувати поведінку персонажів, пояснювати причини екологічної проблеми, добирати правила збереження чистоти водойм, складати пам'ятку «Як берегти воду», створювати малюнок або власне продовження казки. У такій діяльності природничий зміст поєднується з читацькими, мовленнєвими, комунікативними та творчими завданнями. Дитина не лише читає текст, а й осмислює його екологічний зміст, переносить мораль казки у власний життєвий досвід, формує готовність до екологічно доцільної поведінки.

Важливо, що казка екологічного змісту активізує емоційну сферу молодших школярів. Через образи скривдженого дерева, забрудненого струмка, пташки, яка втратила домівок, або лісу, що потребує допомоги, дитина емоційно включається в ситуацію. Саме емоційне переживання стає основою для усвідомлення цінності природи. С. Федотова зазначає, що художнє слово має значний виховний потенціал, оскільки впливає не лише на інтелектуальну, а й на почуттєву сферу дитини, пробуджує співчуття, милування природою, бажання діяти на її користь (Федотова С., 2022). Тому екологічна казка є не просто навчальним текстом, а засобом формування емоційно-ціннісного ставлення до довкілля.

З позиції формування екологічно доцільної поведінки важливим є те, що казка дає змогу моделювати життєві ситуації. У казковому сюжеті діти бачать приклади відповідальної та безвідповідальної поведінки, аналізують наслідки вчинків, обговорюють, як можна було б діяти інакше. Така робота сприяє переходу від знання правил до їх усвідомленого прийняття. Т. Кільдій, розглядаючи формування екологічної грамотності шляхом роботи над авторською казкою, підкреслює значення творчого залучення дітей до створення казкових сюжетів, у яких вони самостійно відображають екологічні проблеми та пропонують способи їх розв'язання (Кільдій Т., 2023). Це свідчить про те, що учень стає не пасивним слухачем, а активним суб'єктом екологічного пізнання.

Окреслення ефективних форм, методів і технологій використання казок екологічного змісту в освітньому процесі початкової школи передбачає орієнтацію на діяльнісний, інтегрований і компетентнісний підходи, що забезпечують активну участь учнів у пізнанні та формуванні особистісного ставлення до природи.

Методичний інструментарій використання екологічних казок є досить різноманітним і включає як традиційні, так і інноваційні методи навчання. Доцільним є застосування методів проблемного навчання, які передбачають постановку перед учнями екологічних ситуацій, відображених у казці, та пошук шляхів їх розв'язання (Поліщук Н., 2017). Ефективними є також методи бесіди, дискусії, аналізу тексту, що сприяють розвитку критичного мислення та формуванню вміння аргументувати власну позицію. Використання інтерактивних методів, таких як робота в групах, рольові ігри, мозковий штурм, дозволяє активізувати пізнавальну діяльність учнів і забезпечити їх залучення до обговорення екологічних проблем (Гаврило О., & Парфілова С., 2025, с. 66–70).

Особливу педагогічну цінність має використання творчих завдань за мотивами екоказок. Учні можуть складати власні казки про природу, придумувати діалоги між природними об'єктами, писати листи від імені дерева, тварини чи річки, створювати екологічні комікси, інсценізувати казкові ситуації. Такі форми роботи одночасно розвивають читацьку компетентність, мовлення, уяву, критичне мислення й екологічну відповідальність. О. Гаврило та С. Парфілова доводять ефективність інтерактивних ігор за народними казками для формування екологічної

компетентності дітей, оскільки ігрова взаємодія забезпечує активне засвоєння екологічного змісту, розвиток комунікації та закріплення правил природоохоронної поведінки (Гаврило О., & Парфілова С., 2025, с. 66–70).

Сучасні педагогічні технології значно розширюють можливості використання екологічних казок у початковій школі. Зокрема, технологія розвитку критичного мислення передбачає роботу з текстом казки через етапи виклику, осмислення та рефлексії, що забезпечує глибоке розуміння змісту і формування власних суджень; використання методів «Читання з передбаченням», «Опорні слова», «Читання з маркуванням». Проектна технологія дозволяє організувати тривалу діяльність учнів, спрямовану на дослідження певної екологічної проблеми, представлені у казці, та створення практичного продукту (плакати, презентації, екологічні пам'ятки). Використання ігрових технологій забезпечує природну мотивацію до навчання, оскільки гра є провідною діяльністю молодшого школяра і дозволяє засвоювати складні поняття у доступній формі.

Сучасні цифрові технології також розширюють можливості інтегрованої роботи з казкою екологічного змісту. Цифрові історії, мультимедійні казки, аудіоказки, інтерактивні презентації дають змогу урізноманітнити сприймання тексту, залучити візуальні й аудіальні канали, підвищити мотивацію до читання та обговорення екологічних проблем. І. Возняк, А. Бобро та Л. Скуратівська зазначають, що цифрові історії є ефективним засобом формування читацької компетентності молодших школярів, адже сприяють глибшому розумінню тексту, розвитку інтерпретаційних умінь і творчого самовираження (Возняк І., Бобро А., & Скуратівська Л., 2026, с. 46–58). У контексті екологічної казки цифрова історія може стати способом візуалізації екологічної проблеми та активізації емоційного сприйняття учнів.

Отже, можливості інтеграції природничої та мовно-літературної освітніх галузей засобами казки екологічного змісту є надзвичайно широкими. Така інтеграція забезпечує не лише засвоєння учнями знань про природу, а й розвиток уміння працювати з текстом, аналізувати зміст, робити висновки, висловлювати оцінні судження, створювати власні висловлювання. Водночас вона сприяє формуванню екологічно доцільної поведінки, оскільки через казковий сюжет дитина емоційно проживає екологічну ситуацію, усвідомлює її наслідки та вчиться діяти відповідально. Саме тому казка екологічного змісту може розглядатися як ефективний педагогічний засіб, що поєднує формування читацької компетентності з вихованням екологічної культури молодших школярів.

Таким чином, казка екологічного змісту постає як комплексний педагогічний засіб, що забезпечує інтеграцію навчання і виховання, сприяє формуванню екологічної культури, розвитку читацької компетентності та гармонійному розвитку особистості молодшого школяра. Її використання в освітньому процесі початкової школи відповідає сучасним вимогам освіти та відкриває широкі можливості для реалізації компетентнісного підходу.

Висновки / Conclusions. Використання казок екологічного змісту в освітньому процесі початкової школи є ефективним педагогічним засобом формування екологічної культури молодших школярів. Їх застосування забезпечує поєднання пізнавального, виховного та розвивального впливу, сприяє усвідомленню учнями цінності довкілля та формуванню екологічно доцільної поведінки в доступній і емоційно значущій формі. У процесі дослідження казку екологічного змісту визначено як педагогічно доцільний художній засіб, що через сюжет і образи вводить молодших школярів у світ природних явищ, взаємозв'язків і екологічних викликів. Її використання сприяє не лише засвоєнню знань, а й формуванню ціннісного ставлення до природи, розвитку емоційної чутливості та усвідомленню особистої відповідальності за довкілля.

Інтеграція природничої та мовно-літературної освітніх галузей на основі казки екологічного змісту створює умови для цілісного розвитку особистості учня. Вона забезпечує одночасне формування читацької компетентності та екологічної свідомості, сприяє розвитку мовлення, уяви, критичного мислення, здатності аналізувати зміст і переносити отримані знання у практичну діяльність.

Казки екологічного змісту мають значний методичний потенціал, який реалізується через різноманітні форми і методи організації навчання: інтегровані уроки, проблемно-пошукові та інтерактивні методи, творчі завдання, ігрову та проектну діяльність, інсценізацію, створення власних казок. Особливо ефективним є залучення учнів до активної творчої діяльності, що сприяє глибшому осмисленню екологічних проблем і формуванню відповідальної позиції щодо довкілля. Обґрунтовано доцільність використання сучасних педагогічних і цифрових технологій у роботі з казками екологічного змісту, що дозволяє підвищити мотивацію до навчання, урізноманітнити способи подання інформації та забезпечити розвиток читацької компетентності в умовах цифрового освітнього середовища.

Отже, казка екологічного змісту постає як універсальний засіб інтеграції навчання і виховання, що сприяє формуванню екологічної культури, розвитку читацької компетентності та

гармонійному розвитку молодшого школяра. Її цілеспрямоване використання відповідає сучасним освітнім вимогам і має значний потенціал для подальшого методичного вдосконалення.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням методичних рекомендацій щодо системного впровадження казок екологічного змісту в освітній процес початкової школи, а також зі створенням і апробацією цифрових освітніх ресурсів, спрямованих на підвищення ефективності формування екологічної компетентності молодших школярів.

Список використаних джерел і літератури:

Байдюк, Л. (2022). Теоретичні передумови формування основ читацької компетентності молодших школярів. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, 3, 59–69. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.3.2022.265918> [in Ukrainian]

Возняк, І. І., Бобро, А. А., & Скуратівська, Л. І. (2026). Цифрові історії як засіб формування читацької компетентності молодших школярів. *Наукові записки. Серія: Психолого-педагогічні науки*, 1, 46–58. <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2026-PP-1-46-58> [in Ukrainian]

Гаврило, О. І., & Парфілова, С. Л. (2025). Інтерактивні ігри за народними казками як засіб формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку. *Імідж сучасного педагога*, 2 (221), 66–70. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-1\(220\)-66-70](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-1(220)-66-70) [in Ukrainian]

Главацька, О., & Гурська, А. (2024). Казкотерапія у роботі з дітьми молодшого шкільного віку. У *Інноваційні процеси освітньої сфери України та країн Центральної Європи: стан, проблеми і перспективи* (с. 212–215). Взято з <https://conference.wunu.edu.ua/index.php/iposu/article/view/522> [in Ukrainian]

Голубовська, І. В. (2026). Формування читацьких інтересів учнів початкових класів засобами зарубіжної літературної казки. *Вісник науки та освіти*, 43, 1764–1777. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-1\(43\)-1764-1777](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-1(43)-1764-1777) [in Ukrainian]

Державний стандарт початкової освіти. (2018, оновлення 2020). Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#Text> [in Ukrainian]

Кільдій, Т. А. (2023). Формування екологічної грамотності як однієї з ключових компетентностей шляхом роботи над авторською казкою у молодших школярів. У *Proceedings of the 11th International Scientific and Practical Conference «Modern Research in World Science»* (January 29–31, 2023, Lviv, Ukraine). (с. 678–681). Взято з <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/02/MODERN-RESEARCH-IN-WORLD-SCIENCE-29-31.01.23.pdf> [in Ukrainian]

Лук'яник, Л. В., & Зеркаль, І. В. (2025). Інтеграція освітніх галузей у початковій школі. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 24. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17843443> [in Ukrainian]

Мелаш, В., & Приступа, Л. (2013). «Екологічна казка» як засіб формування екоетичних понять у молодших школярів. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького*, 1 (10), 122–125. <https://magazine.mdpu.org.ua/index.php/nv/article/view/691> [in Ukrainian]

Музичук, О. О. (2012). Казка як засіб розвитку особистісних цінностей молодших школярів. *Проблеми сучасної психології*, 17, 353–362. Взято з <https://conference.wunu.edu.ua/index.php/iposu/article/view/522/481> [in Ukrainian]

Поліщук, Н. А. (2017). Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках природознавства засобами казок з екологічним сюжетом. *Педагогічний пошук*, 2, 17–21. [in Ukrainian]

Федотова, С. О. (2022). Методичні прийоми розвитку емоційної сфери дошкільників та учнів початкових класів засобами літературних творів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 207, 334–338. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-207-334-338> [in Ukrainian]

References:

Baidiuk, L. (2022). Teoretychni peredumovy formuvannya osnov chytatskoi kompetentnosti molodshykh shkoliariv [Theoretical Prerequisites for the Formation of Reading Competence of Primary School Students]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu – Collection of Scientific Works of the Uman State Pedagogical University*, 3, 59–69. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.3.2022.265918> [in Ukrainian]

Vozniak, I. I., Bobro, A. A., & Skurativska, L. I. (2026). Tsyfrovi istorii yak zasib formuvannya chytatskoi kompetentnosti molodshykh shkoliariv [Digital Stories as a Means of Forming Reading Competence of Primary School Students]. *Naukovi zapysky. Seriya: Psykholoho-pedahohichni nauky – Scientific Papers. Series: Psychological and Pedagogical Sciences*, 1, 46–58. <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2026-PP-1-46-58> [in Ukrainian]

Havrylo, O. I., & Parfilova, S. L. (2025). Interaktyvni ihry za narodnymy kazkamy yak zasib formuvannya ekolohichnoi kompetentnosti ditei starshoho doshkilnoho viku [Interactive Games Based on Folk Tales as a Means of Forming Ecological Competence of Older Preschool Children]. *Imidzh suchasnoho pedahoha – Image of a Modern Teacher*, 2 (221), 66–70. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-1\(220\)-66-70](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-1(220)-66-70) [in Ukrainian]

Hlavatska, O., & Hurska, A. (2024). Kazkoterapiia u roboti z ditmy molodshoho shkilnoho viku [Fairy tale therapy in working with primary school children]. In *Innovatsiini protsesy osvithnoi sfery Ukrainy ta krain Tsentralnoi Yevropy: stan, problemy i perspektivy – Innovation Processes in the Educational Sphere of Ukraine and the Countries of Central Europe: Status, Problems and Prospects.* (pp. 212–215). Retrieved from <https://conference.wunu.edu.ua/index.php/iposu/article/view/522> [in Ukrainian]

Holubovska, I. V. (2026). Formuvannya chytatskykh interesiv uchniv pochatkovykh klasiv zasobamy zarubizhnoi literaturnoi kazky [Formation of Reading Interests of Primary School Students by Means of Foreign

Literary Fairy Tales]. *Visnyk nauky ta osvity – Bulletin of Science and Education*, 43, 1764–1777. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-1\(43\)-1764-1777](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-1(43)-1764-1777) [in Ukrainian]

State Standard of Primary Education. (2018). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> [in Ukrainian]

Kildii, T. A. (2023). Formuvannya ekolohichnoi hramotnosti yak odniiei z kliuchovykh kompetentnosti shliakhom roboty nad avtorskoiu kazkoiu u molodshykh shkoliariv [Formation of Ecological Literacy as a Key Competence Through Working with Author's Fairy Tales in Primary School Students]. In *Proceedings of the 11th International Scientific and Practical Conference «Modern Research in World Science»*. (pp. 678–681). Retrieved from <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/02/MODERN-RESEARCH-IN-WORLD-SCIENCE-29-31.01.23.pdf> [in Ukrainian]

Lukianyk, L. V., & Zerkal, I. V. (2025). Intehratsiia osvitytalnykh haluzei u pochatkovii shkoli [Integration of Educational Fields in Primary School]. *Pedahohichna Akademiia: naukovy zapysky – Pedagogical Academy: Scientific Notes*, 24. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17843443> [in Ukrainian]

Melash, V., & Prystupa, L. (2013). «Ekolohichna kazka» yak zasib formuvannya ekoetychnykh poniat u molodshykh shkoliariv [«Ecological Fairy Tale» as a Means of Forming Eco-Ethical Concepts in Primary School Students]. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnogo universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho – Scientific Bulletin of the Melitopol State University named after Bohdan Khmelnytskyi*, 1 (10), 122–125. <https://magazine.mdpu.org.ua/index.php/nv/article/view/691> [in Ukrainian]

Muzychuk, O. O. (2012). Kazka yak zasib rozvytku osobystisnykh tsinnosti molodshykh shkoliariv [Fairy Tale as a Means of Developing Personal Values of Primary School Students]. *Problemy suchasnoi psykholohii – Problems of Modern Psychology*, 17, 353–362. [in Ukrainian]

Polishchuk, N. A. (2017). Aktyvizatsiia piznavalnoi diialnosti molodshykh shkoliariv na urokakh pryrodnavstva zasobamy kazok z ekolohichnym siuzhetom [Activation of Cognitive Activity of Primary School Students in Natural Science Lessons by Means of Ecological Fairy Tales]. *Pedahohichnyi poshuk – Pedagogical Search*, 2, 17–21. [in Ukrainian]

Fedotova, S. O. (2022). Metodichni pryomy rozvytku emotsiinoi sfery doshkilnykiv ta uchniv pochatkovykh klasiv zasobamy literaturnykh tvoriv [Methodical Techniques for Developing the Emotional Sphere of Preschool and Primary School Children by Means of Literary Works]. *Naukovy zapysky. Serii: Pedahohichni nauky – Scientific Papers. Series: Pedagogical Sciences*, 207, 334–338. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-207-334-338> [in Ukrainian]

Дата надходження статті / Article received: «08» квітня / April 2026

Стаття прийнята до друку після рецензування / Accepted for publication: «11» травня / May 2026

Дата публікації (оприлюднення) статті / Date of publication: «29» травня / May 2026

Шевчук Кристина – доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, кандидат педагогічних наук, доцент

Shevchuk Krystyna – Assistant Professor of the Department of Pedagogy and Methods of Primary Education Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Піц Ірина – доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, кандидат педагогічних наук, доцент

Pits Iryna – Assistant Professor of the Department of Pedagogy and Methods of Primary Education Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Ця стаття поширюється на умовах ліцензії /

This is an open access article distributed under the terms of the License

Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International

Цитуйте цю статтю як:

Шевчук, К., & Піц, І. (2026). Особливості використання казок екологічного змісту в освітньому процесі початкової школи. *Педагогічний дискурс*, 39, 87–94. [doi: 10.31475/ped.dys.2026.39.12](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2026.39.12).

Cite this article as:

Shevshuk, K., & Pits, I. (2026). Features of Using Environmentally Themed Fairy Tales in the Educational Process of Primary School. *Pedagogical Discourse*, 39, 87–94. [doi: 10.31475/ped.dys.2026.39.12](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2026.39.12).